

**Metodika na podporu
mezigeneračního dialogu
a kulturní participace seniorů**

Mgr. Robert Bargel

Výzkum „Podpora mezigeneračního dialogu a kulturní participace seniorů jako nástrojů přenosu a sdílení kulturních hodnot na lokální a regionální úrovni“

(NIPOS a FF UK: 2018-2020, financováno Ministerstvem kultury - NAKI II)

Výstupy projektu:

- Specializované mapy kulturního potenciálu a rizik Česka
- **CERTIFIKOVANÁ METODIKA**

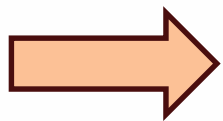
Komu je metodika určena:

- představitelé lokální veřejné správy s gescí v oblasti kultury, seniorské problematiky, komunitního rozvoje...
- organizátoři kulturních akcí a aktivit (PO a NNO)
- tvůrci regionálních a národních politik, týkajících se oblasti kultury, mezigeneračního dialogu a seniorů

O co se metodika opírá:

- 1) **Kvantitativní** analýza vstupních předpokladů:
 - identifikace kulturního potenciálu a rizik regionů ČR
 - sociologický výzkum mezigeneračních negativních jevů a mezigeneračních dopadů místních a region. kulturních aktivit
- 2) **Kvalitativní** analýza bariér, možností a technik stimulace mezigeneračního dialogu v oblasti kultury
 - výzkum – rozhovory s účastníky a organizátory kulturního života
 - výzkum na úrovni samosprávy

Obsah metodiky a jak s ní pracovat

naki2.nipos.cz

- A) obecná teoretická a sociodemografická východiska
- B) analýza českého prostředí z hlediska kulturní participace seniorů a mezigeneračního dialogu a potenciálu rizik v oblasti kultury
- C) **návrhy konkrétních doporučení**

Jak s částí C pracovat?

- 1) souvislý text, logický celek všech částí
- 2) samostatně využitelné kapitoly
- 3) zásobník příkladů dobré praxe

Klíčové faktory, jež jsou základem pro úspěšnou participaci seniorů na kultuře a mezigenerační dialog a které zásadně ovlivňují kulturní potenciál v místě:

Obec a její nástroje podpory kultury a participace seniorů

- Komunikace s občany, participace na veřejném životě obce
- Strategické dokumenty, koncepce a vize
- Veřejná podpora
- Aktivní zástupci obce

Kulturní potenciál

- Kulturní infrastruktura
- Tradice
- Kulturní aktivity

Aktivní občané v obci

- Aktivní jedinci a spolky
- Dobrovolnictví

Metoda hodnocení mezigeneračního kulturního přenosu hodnot (IGIA)

Komunikace s občany, participace na veřejném životě obce

Kvalitně zajištěná komunikace mezi samosprávou a občany je důležitá nejen pro kulturní participaci občanů a mezigenerační dialog, ale také pro celkovou spokojenost obyvatel s životem v obci.

Zvyšuje informovanost občanů, posiluje jejich vztah k místu, kde žijí a zvyšuje jejich podíl na fungování obce a na rozhodování o veřejných věcech, a to i v případě seniorů v rámci oblasti kulturního a společenského života.

Komunikace by měla být obousměrná: obec **občané**

Krom běžných formálních i neformálních komunikačních kanálů využijte platform ke sdílení informací:

Kulaté stoly se zástupci různých zájmových skupin a spolků, workshopy, rady seniorů atd.

Získejte zpětnou vazbu:

Ankety a anketní lístky, dotazníky, výzkumné rozhovory, skupinové rozhovory, neformální setkání, korespondence

Strategické dokumenty, koncepce a vize

Vizím a strategickému a komunitnímu plánování musí předcházet znalost místa, obyvatel a jejich potřeb (význam participativní tvorby strategií)

O oblasti kultury a kulturní politice nelze přemýšlet izolovaně, je třeba ji vnímat v kontextu ostatních oblastí, tj. např. sociální, zdravotní či vzdělávací.

Hlavní zásady:

1. Mít strategický dokument zaměřený na rozvoj obce v oblasti kultury
(u venkovských sídel a malých měst mít alespoň samostatnou kapitolu v rámci hlavního strategického dokumentu).
2. Soustředit se v něm na kulturní participaci seniorů
3. Priorita vícegeneračních kulturních akcí a aktivit
4. Pravidla veřejné podpory kultury s ohledem na seniory a mezigenerační dialog
5. Kromě dlouhodobé koncepce mít i krátkodobější plány – akční plány, plány kulturních akcí na daný rok

Veřejná podpora

Na základě dobré znalosti místa je možné správně nastavit a zacílit podporu a tím výrazně stimulovat rozvoj kulturní participace seniorů a mezigeneračního dialogu.

- Vytvořte samostatný dotační titul pro oblast podpory participace seniorů a mezigeneračního dialogu v oblasti kultury.
- Spolupracujte a sdílejte informace s jednotlivými dotčenými odbory městského úřadu v rámci provázanosti tématu (sociální oblast, kulturní oblast, oblast komunitního rozvoje apod.)
- Maximálně využijte nepřímé (nefinanční) podpory různých aktivit
- V případě podpory přímé (finanční) maximálně zjednodušte administrativu
- Zapojte místní aktéry (jednice či spolky) i do rozhodovacího procesu
- Přemýšlejte dlouhodobě o typech „výzev“, které by nejlépe vyšly vstříc potřebám a přáním místních kulturních aktérů.

Aktivní zástupci obce

Neexistuje univerzální návod na zajištění místního rozvoje, ten musí definovat právě místní formální i neformální lídři. Jsou schopni okolo sebe soustředit sociální, kulturní a společenské aktivity a zapojovat do řešení místních témat další **obyvatele**. (X nutná souběžná institucionalizace, nespoléhat pouze na lídry)

Klíčové kompetence zástupců samosprávy pro rozvoj kulturní participace seniorů a mezigeneračního dialogu:

- Schopnost jasně formulovat svou vizi.
- Znalost prostředí (infrastruktura, tradice, spolky, socio-ekon. rozvrstvení ...).
- Schopnost identifikovat v komunitě lídry jako přirozené iniciátory kulturních procesů a jejich podpory
- Schopnost komunikovat s veřejností
- Schopnost získat prostředky z dalších veřejných zdrojů
- Schopnost efektivního spravování přímo zřizovaných institucí
- Schopnost nastavit spolupráci všech subjektů, které v procesu přenosu a kulturní participace seniorů působí, tj. vytvoření motivujícího, a nikoliv konkurenčního prostředí.

Kulturní infrastruktura

K.I. je jedním ze základních pilířů kulturního potenciálu obce.

Bez ní není možné zajišťovat kulturní aktivity a umožňovat tak kulturní participaci seniorů a mezigenerační dialog.

Co dělat, když je kulturní infrastruktura nedostatečná?

- **Hledejte jiné prostory** (zasedací místnost nebo volné prostory na OÚ, školy...).
- **Využijte základní umělecké školy jako příklad dalšího prostoru určeného ke vzdělávání seniorů a mezigeneračnímu dialogu.**
- **Využijte kapacit zařízení pro seniory ve Vaší obci** ke konání kulturních a vzdělávacích akcí.
- **Využijte veřejný prostor.**
- **Při výstavbě nové kulturní infrastruktury zapojte místní aktéry a odbornou veřejnost** do plánování a diskuse. Spolupracujte s místními aktéry, odbornou i širokou veřejností.
- **Vytvořte místo pro setkávání obyvatel** (např. obecní kavárnu)

Dostupnost kulturní infrastruktury

- **standard fyzické dostupnosti – např. bezbariérový přístup do budovy a k budově**
- **standard územní dostupnosti – dobrá dostupnost místa, Senior taxi**
- **standard časové dostupnosti – pro seniory vhodný termín a hodina akce**
- **standard ekonomické dostupnosti – zvýhodněné vstupné**
- **standard obsahové dostupnosti - programovou nabídku přizpůsobte složení cílové skupiny dle jejich zájmu, věku apod.**

Tradice

Kulturní aktivity včetně tradic jsou nedílnou součástí kulturního potenciálu místa.

- Připomínejte, oživte, využijte historii a tradici, specifikum místa
- Využijte oslavy tradičních svátků (např. Vánoce, Velikonoce, masopust, hody, ad.) – základ, dobře čitelné pro každého, zapojte obec do přípravy.
- Budujte místní komunitu prostřednictvím akcí - Dny dětí, Dny rodiny, Noci kostelů, bezesporu i říjnový **Mezinárodní den seniorů**, významné dny z historie obce, připomenutí významných místních rodáků apod.
- Založte tradice nové, spojené např. s gastronomií, péčí o životní prostředí – sázení stromu, historické - průvody apod.
- Při pátrání po minulosti obce využijte místní seniory. Jsou často „živou kronikou“ obce, v níž žijí, mají k místu silný vztah, znají jeho minulost.
- Podporujte místní tradice a lidi, kteří se jim věnují.

Kulturní aktivity

Zmapujte a analyzujte kulturní aktivity ve vaší v obci. Úspěšný mezigenerační dialog musí vycházet z **důvěrné znalosti terénu** obce: Jaká je věková struktura obyvatel, jejich životní styl, kulturní potřeby a očekávání?

Podnikejte potřebné kroky k tomu, aby obec fungovala jako společenství, v němž mají své místo všechny generace, tj. jako obec přátelská vůči svým obyvatelům.

Maximálně podpořte aktivní participaci občanů na (místní) kultuře, tj. maximálně zapojte místní aktivní jedince, spolky a instituce do přípravy a realizace kulturních akcí. Podporujte nové počiny v kultuře.

Senioři mají obrovský potenciál – dejte jim prostor, aby jej mohli využít.

Je třeba identifikovat, zviditelnit a využít tyto znalosti a dovednosti.

Akce pro aktivní kulturní participaci seniorů

Podporujte jednogeneační akce určené pouze seniorům

- Pokud ve Vaší obci nefunguje seniorský spolek nebo o něm nevíte, pokuste se jej vyhledat či dopomoci jeho založení.
- Při organizaci akcí se zeptejte sami sebe, **co Vy byste rádi dělali za několik (desítek) let ve volném čase, kterého budete mít více? Byly by to...**
- Angažujte pro zpětnou vazbu a komunikaci ze strany seniorů bývalé zaměstnance obce seniorského věku.

Mezigenerační (rodinné) akce výrazně přispívají k mezigeneračnímu dialogu (akce kulturní i akce ne výlučně umělecké - gastronomie či péče o obec a její okolí např. komunitní zahrada).

- Podpořte umělecké aktivity v zařízeních pro seniory – arteterapie, divadlo, literární tvorba aj.
- Motivujte seniory, ať se sami podílí na přípravě a organizaci akcí.
- Spolupracujte s jinými subjekty ve Vaší obci (např. škola, farnost) i okolními obcemi (výlety pro seniory).

Aktivní jedinci a spolky

Významnými aktéry v životě obce jsou vedle samosprávy a jí zřízených organizací také neziskové organizace. **Spolkový život významně přispívá k rozvoji místní komunity a může napomáhat začleňování skupin občanů ohrožených sociálním vyloučením, vč. seniorů.**

- **Podporujte pestrost spolkové činnosti. Identifikujte klíčové spolky** (či další NNO) z hlediska jejich obecné prospěšnosti – dle dopadu jejich činnosti **z hlediska poskytování veřejných kulturních služeb.**
- **Nezapomínejte na neformální dobrovolná uskupení** (např. organizující sousedské slavnosti či dětské dny). Ne každá činnost vyžaduje právní formu anebo ne každý má potřebu sdružovat se oficiálně (např. i kvůli administrativní zátěži). **Tyto iniciativy mají význam v budování komunity, podněcují další podobné iniciativy a mohou být podhoubím pro rozvoj spolkové činnosti, což je obzvláště důležité tam, kde se jí doposud příliš nedaří.**
- **Spolupracujte více se zástupci podnikatelského sektoru**

Dobrovolnictví v kultuře jako významný faktor mezigeneračního přenosu

Dobrovolnictví je nejlepší způsob, jak budovat dobré vztahy mezi generacemi, obyvateli obce a též pocit sounáležitosti s místem, kde žijeme.

Senioři patří k těm neaktivnějším a nejvěrnějším dobrovolníkům, obzvláště v oblasti kultury a umění.

- Podporujte dobrovolníky seniory i dobrovolnictví pro seniory (programy zaměřené na pomoc seniorům). **Zapojení se do dobrovolnických aktivit přináší pocit seberealizace, senioři nemají pocit osamění, často po odchodu do důchodu nalézají nový smysl života.**
- Podporujte mezigenerační dobrovolnické projekty, kdy se generace vzájemně obohacují zkušenostmi a zážitky a dochází tak k přirozenému sdílení kulturních hodnot.
- Jděte sami příkladem - starosta/starostka je aktivní dobrovolník – leader, který podněcuje ostatní představitele obce a zaměstnance k dobrovolnickým aktivitám.
- Zapojte se do firemního dobrovolnictví = Dobrovolnictví ve veřejné správě - obec zavede možnost pro své zaměstnance, aby trávili zpravidla jeden den v roce dobrovolnickými aktivitami. Vystoupí z prac. stereotypu, poznají organizace a jejich činnost z jiné pozice než od úředního stolu, teambuilding atd.

Co říci závěrem?

- Kultura neznamená pouze velké a tradiční akce, nýbrž i drobné aktivity pro malou komunitu obce. Důležité je, aby nebyly určeny jen pro jednu generaci, ale našly se v ní všechny generace.
- Kultura hraje zásadní roli při vytváření místních komunit. Zejména lokální kulturní aktivity jednoznačně přispívají k mezigeneračnímu sdílení a učení a mají velký potenciál pro sdílení a přenos kulturních hodnot z generace na generaci.
- K mezigeneračnímu dialogu a transferu nedochází pouze na místních kulturních akcích samotných, ale rovněž (a někdy především) v jejich širším kontextu – tedy nejen při organizaci akce, ale i v její návaznosti.
- V rámci pořádaných akcí je třeba věnovat kultuře více pozornosti a prostoru. Podporu zakotvit i do strategických dokumentů.

Pokud jsou zmíněné klíčové faktory přítomny, vzájemně provázány a veřejnou správou podporovány, vznikají dobré podmínky pro úspěšný mezigenerační dialog a přenos kulturních hodnot. Proto je žádoucí podporovat všechny tyto faktory, vnímat je jako celek a pravidelně vyhodnocovat jejich plnění.

Děkuji za pozornost.

Mgr. Robert Bargel

bargel@nipos.cz

naki2.nipos.cz